

Aspecten van de Thematische Filatelie

Door Pim van den Bold

Lid van de Nederlandse Academie voor Filatelie

HET PLAN (2)

Met de Olympische Spelen voor de deur leek het me wel een aardig idee, om het deze keer daarover te hebben bij de verdere bespreking van ingediende plannen. Gaarne mijn dank aan de heer L. Jonker voor zijn opgestuurde plannen.

Geschiedenis van deze inzending

Het eerste dat u waarschijnlijk zal opvallen in een bespreking van 'oude' en 'nieuwe' plannen is, dat er helemaal geen nieuw plan aanwezig is. De tijd van de totstandkoming van het eerste plan is door de opsteller aangegeven als: "eind zeventiger-, begin tachtiger jaren". Het tweede plan is van 1987. In dat jaar werd met de inzending die dit plan had, op de Olympilex Rome, groot verguld zilver plus ereprijs behaald. Daarna is de heer Jonker afgestapt van de thematische behandeling en is doorgegaan in de categorie 'traditioneel'. Zijn laatste resultaat tijdens de Nationale tentoonstelling in Autotron Rosmalen (mei 2004) was goud met de traditionele inzending:

Amsterdam Olympics 1928

Met als omschrijving in de catalogus:

"Olympiadezegels van Nederland uitgegeven in 1928, proeven, publiciteit, variëteiten, plaatfouten, stempels, aantekeningstroken en postwaardestukken".

Uit deze omschrijving blijkt duidelijk, dat het niet meer om een thematische inzending gaat.

Documentaire of onderwerpverzameling

In 1972 werd in de officiële internationale reglementen naast de thematische verzameling de 'onderwerp' verzameling (ook wel documentaire verzameling genoemd) geïntroduceerd.

In deze categorie konden die collecties deelnemen die uitgingen: "van een gegeven waaraan een verzamelaar niets meer veranderen kan. Van een persoonlijke visie is nauwelijks sprake". 'Olympische Spelen' en 'Wereld

Post Unie' waren altijd de schoolvoorbeelden voor deze categorie. De Olympische Spelen hadden – volgens deze gedachtegang – nu eenmaal in bepaalde jaren en in bepaalde steden plaats gevonden. Voor ieder van die Spelen lag ook precies vast welke afzonderlijke sporten daar beoefend werden. Laat de inzender dat nu maar zo nauwgezet mogelijk weergeven en verder geen flauwekul (al stond dat laatste er natuurlijk niet bij).

De naam 'documentaire verzameling' werd gebruikt, omdat het de bedoeling was om je verhaal te documenteren met zoveel mogelijk variaties van bepaalde stukken die er van bestonden.

Athene 1896, 1^e moderne O.S., kaart met zegels OS en stempel van de 5^e dag, de dag met als hoogtepunt de marathon

Daarentegen beperkt de (huidige) thematische filatelie zich tot een enkele variatie van bepaalde stukken (als je een zeldzame tanding of kleurenvariatie van een zegel toont, hoeft de 'normale' uitvoering er niet meer bij). Weliswaar kan ook in een thematische inzending van een bepaald filatelistisch stuk een 'studie' worden opgenomen (dat wil zeggen er zoveel mogelijk variaties van laten zien), maar dat gebeurt dan hooguit enkele malen en het is zeker niet de normale werkwijze bij een thematische opzet. Bovendien moet het thematische verhaal, ook op het blad of de bladen van zo'n filatelistische studie, uitdrukkelijk doorlopen. Het in de documentaire verzameling tonen van zoveel mogelijk variaties past eigenlijk veel beter bij de werkwijze van de traditionele dan van de thematische filatelie. Als je hier – zoals de heer Jonker heeft gedaan – bewust voor kiest, is er natuurlijk niets mis mee, je volgt gewoon de werkwijze die je het meest aanspreekt en die het meest overeenkomt met je eigen bedoelingen. Maar als je dit doet, omdat je het fabeltje gelooft dat van een dergelijk onderwerp thematisch toch niets te maken valt, pers je jezelf onnodig in een keurslijf dat anderen je hebben aangemeten. Dat het onzin was om in de officiële stukken te vermelden dat bepaalde onderwerpen geen persoonlijke visie toelieten, omdat het gehele verloop van het gebeuren al vast lag, bewezen vervolgens de inzenders die ook dit soort onderwerpen thematisch gingen bewerken. In 1985 waren de opstellers van de

Antwerpen 1920, 7^e O.S., kaart met zegel en stempel

reglementen even ver gevorderd als deze inzenders en werd de documentaire verzameling als tentoonstellingsobject weer afgeschafte. Wie uit filatelistische overwegingen voor die benadering wilde kiezen, kon (en kan nog steeds) uitstekend terecht in de traditionele categorie.

Historie

Om twee redenen ben ik uitdrukkelijk begonnen met deze greep uit de geschiedenis van zowel de collectie als van de thematische filatelie zelf. In de eerste plaats heb ik enkele behaalde bekroningen vermeld, om aan te geven dat we spreken over een verzameling van hoog niveau. In de tweede plaats moge het duidelijk zijn, dat we verzamelingen die onder heel andere beoorde-

Parijs 1924, 8^e O.S., met doorlopend machinestempel

lingsmaatstaven tot stand gekomen zijn, niet mogen beoordelen (laat staan: veroordelen) op grond van onze huidige criteria. Maar ze niet beoordelen, wil niet zeggen dat ze geen buitengewoon geschikte uitgangspunten zouden kunnen zijn, voor een bespreking, omdat er juist tegenwoordig ook nog altijd mensen zijn die (hoewel ze nooit van begrippen als 'documentair' hebben gehoord), toch hun plannen – ook voor geheel andere thema's – volgens hele vaste patronen, waar heel weinig inbreng van hen zelf in zit, inrichten.

Voor wie de beide plannen wat nauwkeuriger bekijkt, komt de latere keuze voor het verlaten van de thematische filatelie ("de thematische benadering ligt mij niet zo", heeft de heer Jonker mij meermalen verteld) eigenlijk niet meer als een grote verrassing.

De titels

De eerste titel: "50 jaar Olympische beweging" geeft duidelijk weer, dat het de bedoeling is om de periode van de eerste 50 jaar te behandelen. Naar ik aanneem is heel bewust niet gekozen voor de titel: "50 jaar Olympische Spelen". Die zou namelijk fout zijn geweest, omdat de eerste Olympische Spelen niet in 1896 werden gehouden, maar reeds sinds 776 voor Chr. om de vier jaar in het oude Griekenland plaats vonden. Weliswaar wordt in het begin een hommage gebracht aan de klassieke Olympische Spelen, maar de maker van het plan ziet dat toch alleen als een inleiding op zijn eigenlijke onderwerp en niet als een onderdeel daarvan. Als het anders bedoeld was, zou je natuurlijk helemaal niet meer van '50 jaar' kunnen spreken.

De tweede titel: "Olympia, de spirit voor de Olympische Spelen van Amsterdam 1928", geeft heel duidelijk het

begin en einde van het thema aan. Uit deze titel blijkt al duidelijk dat de belangstelling van de inzender zich verlegd heeft naar 1928. Het aantal bladen in de eerste collectie dat over Amsterdam ging, was nog geen kwart van het geheel. In de tweede collectie eist Amsterdam bijna de helft van het aantal bladen voor zich op. Een duidelijke voorbode naar de volgende (traditionele) verzameling die alleen nog maar over de Spelen in Amsterdam zal gaan.

Beide titels houden duidelijk een belofte in. De eerste belooft - door het woord 'beweging' - een behandeling van de gedachten en idealen die geleid hebben tot de herinvoering en instandhouding van de Olympische Spelen. Wat lag aan de beweging ten grondslag?, kon dat worden waar gemaakt?, hoe is dat vorm gegeven?, zijn maar enkele van de vragen die de lezer van deze titel bij zich voelt opkomen.

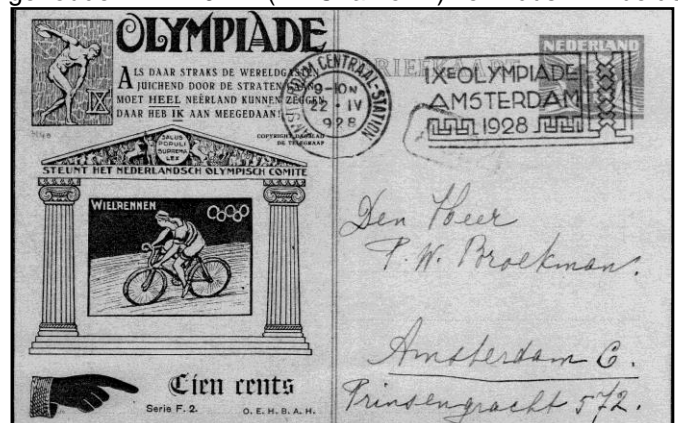
Ook de tweede titel maakt nieuwsgierig op welke wijze tot uitdrukking zal worden gebracht, hoe het oude Olympia de spirit heeft gevormd tot de Spelen in Amsterdam.

De plannen

Beide plannen volgen keurig het stramien van de documentaire verzameling, die overigens ten tijde van het 2^e plan net niet meer officieel bestond. De Olympische Spelen worden recht toe, recht aan behandeld in de volgorde waarin ze werden gehouden. In het eerste plan is er met de 'hommages' trouwens wel een thematische inleiding.

In beide gevallen wordt er voor gekozen, om niet alle Spelen te behandelen. Het eerste plan eindigt nog net voor het einde van de Tweede Wereldoorlog, het tweede plan gaat nog maar tot en met de Olympische Spelen van 1928 in Amsterdam.

Die beperking in de tijd is volkomen verantwoord, omdat in beide gevallen die beperking reeds in de titel is aangegeven. In de eerste titel door '50 jaar', in de tweede titel wordt 1928 als eindpunt duidelijk genoemd. Dat geeft nog even de gelegenheid om de algemene regel over een beperking (historisch, geografisch, of anderszins) van een thema in herinnering te roepen: een beperking is altijd toegestaan, mits deze in de titel tot uitdrukking wordt gebracht. 'Olympische Spelen' als titel voor een thema, waarin niet de winterspelen worden behandeld is dus een te ruime titel. Ook in dit geval ontbreken de Winterspelen, die voor het eerst werden gehouden in 1924 (in Chamonix) en dus in beide

Amsterdam 1928, 9^e O.S., machinestempel op particulier semi-postwaardestuk

plannen binnen de gekozen tijdsperiode vallen.

Natuurlijk zijn we inmiddels wel nieuwsgierig, of de beloften uit de beide titels worden waar gemaakt. Het antwoord luidt in beide gevallen: "neen". Natuurlijk is daarmee niet gezegd dat dit in de ontwikkeling op de bladen ook niet tot uitdrukking komt. Maar hier gaat het over het plan en

daarin zien we niets van de uitwerking die de titel belooft. In het eerste plan wordt het woord 'beweging' niet waar gemaakt (er wordt uiteraard niet bedoeld op de vele vormen van beweging die in de verschillende sporten plaats vinden). De idealistische gedachten die juist een grote rol spelen bij de Olympische Spelen en die zeker deel uitmaken van het begrip 'beweging', hadden tot uitdrukking kunnen worden gebracht in een nogal anders opgezet plan.

Wat in het tweede plan opvalt, is dat na de behandeling van 'Olympia en haar Spelen' niet een aantal hoofdstukken volgen die de lijnen van Olympia naar Amsterdam proberen aan te geven, zoals de titel belooft, maar dat hier ook weer gewoon alle tussenliggende Spelen vanaf 1896 t/m 1924 worden behandeld, zij het in verkorte vorm ten opzichte van het eerste plan. Ook hier geldt dat het best kan zijn, dat bij de ontwikkeling op de bladen, mogelijk wel de belofte van de titel wordt ingevuld via de weg die de afzonderlijke Spelen hebben afgelegd, maar hier gaat het er om, dat dit niet uit het plan blijkt.

Een geheel andere benadering

Tegenwoordig treedt er vaak een duidelijke specialisatie op bij dit thema. Men beperkt zich tot één der Spelen (meestal 1936 Berlijn), tot een bepaalde tak van sport (De geschiedenis van het Olympische voetbal) of tot de Olympische Winterspelen. Het is echter ook mogelijk (maar veel moeilijker) om de Olympische Spelen veel thematischer te behandelen. Zelf heb ik nog nooit zo'n collectie gezien, wat niet wil zeggen, dat er geen (aanzetten van) bestaan. Daarbij wordt dan in het plan de gehele indeling naar plaats en jaartal los gelaten en voor geheel andere hoofdstukbenamingen gekozen. Bouwstenen daarvoor zijn dan bijv.:

De oorsprong, duizenden jaren geleden
De oude gedachte weer opgepakt
Olympische symbolen en ceremonieën
Het Internationaal Olympisch Comité
De selectie van de Olympische stad
De deelnemers (training,selectie)
Emancipatie
De ontwikkeling bij de diverse sporten
Technische ontwikkelingen van
uitrusting en hulpmiddelen
De sportlocaties
De infrastructuur
Huisvesting van de deelnemers
De organisatie van de hele heksenketel
Praktische problemen
Politieke invloeden en omstandigheden

28 Thema **NVTF** juli 2004

Athene 1896, 1^e O.S., op zegel Akropolis met lokaalstempel van Athene 7 op 25 maart 1896 (eerstedagstempel) Uiterst zeldzaam!

Ik noem dit uitdrukkelijk bouwstenen, het bovenstaande rijtje is uiteraard geen plan, omdat het niet compleet is en er in het geheel geen structuur in zit. Mijn bedoeling is alleen om aan te geven, hoe je een thema dat vrijwel altijd op dezelfde manier wordt aangepakt, ook eens geheel anders kunt gaan uitwerken.

Tenminste andere benamingen hanteren

Voor wie (bij welk thema dan ook) een geheel andere opzet dan langs de gebruikelijke weg, (nog) een brug te ver is, is het hanteren van andere benamingen voor de hoofdstukken al een middel, om tot een wat meer eigen inbreng te komen en daarmee ook al een stap op weg naar wat meer originaliteit.

In de wereldtentoonstelling te Valencia (mei 2004) trof ik de volgende hoofdstukbenamingen aan voor dit thema (dat zich volgens de titel beperkte tot de periode 1925-1944):

*Historische bijeenkomst in Praag, 1925
In het land van de windmolens
De lange weg naar Los Angeles
Groot en controversieel, de 'bruine' spelen
Oorlog heerst.*

U ziet dit klinkt al heel anders, al is de gebruikte benaming voor de spelen van 1928 in Amsterdam meer goed bedoeld dan functioneel. Dit laatste blijft namelijk altijd een eis.

Athene 1906, Olympische tussen Spelen, gevecht van Heracles en Antaios

Door dit soort benamingen wordt ook het karakter van een opsomming, zeker in optische zin, doorbroken. Dat is een voordeel, want juryleden zien steeds minder graag opsommingen in het plan. En hoewel in dit rijtje, natuurlijk nog steeds de Spelen van 1928, 1932 en 1936 achter elkaar staan, is dat opeens veel minder storend. Hetzelfde zou je kunnen doen met het rijtje oude sporten uit het plan van 1987. Daarmee zou tevens een ander nadeel verdwijnen, namelijk dat de gemiddelde toeschouwer geen flauw idee zal hebben, wat al deze termen inhouden. Pankration was bijvoorbeeld een combinatie van boksen en worstelen, daar moet je toch iets moois van kunnen maken. En dat willen we toch uiteindelijk allemaal, iets moois van ons thema maken! ■

Parijs 1924, 8^e O. S., links Milon de Crotona, midden een zegevierende atleet met lauwerkrans en olijftak, rechts zegel met zegevierend atleet en eerste stempel van het Olympisch dorp

50 jaar Olympische beweging Omstreeks 1980	Aantal bladen	Olympia, de spirit voor de Olympische spelen van Amsterdam 1928 1987	Aantal bladen
Hommage aan Pierre de Coubertin	1		
Hommage aan Olympia	1	A. Olympia en haar spelen	
Hommage aan de klassieke Olympische Spelen	1	dromos diaulos dolichos worstelen, pankration verspringen speerwerpen, vuistvechten, wapenloop wagenrennen discobolos fakkelloop Olympisch kampioen Milon de Crotone de lauwerkrans	1 1 1 1 1 1 1 1 1 1 1
1 ^e Olympische Spelen: 1896 Athene	12	B. Periode 1896 t/m 1924	
		Olympia hommage Pierre de Coubertin 1 ^e Olympische Spelen: Athene 1896	1 1 1
2 ^e Olympische Spelen: 1900 Parijs	1	2 ^e Olympische Spelen: Parijs 1900	1
3 ^e Olympische Spelen: 1904 St. Louis	1	3 ^e Olympische Spelen St. Louis 1904	1
De Olympische tussenspelen: 1906 Athene	12	Olympische tussenspelen: Athene 1906	6
4 ^e Olympische Spelen: 1908 Londen	1	4 ^e Olympische Spelen: Londen 1908	1
5 ^e Olympische Spelen: 1912 Stockholm	4	5 ^e Olympische Spelen: Stockholm 1912	4
6 ^e Olympische Spelen: 1916 Berlijn	1	6 ^e Olympische Spelen: Berlijn 1916	1
7 ^e Olympische Spelen: 1920 Antwerpen	12	7 ^e Olympische Spelen: Antwerpen 1920	8
8 ^e Olympische Spelen: 1924 Parijs	34	8 ^e Olympische Spelen: Parijs 1924	16
Het internationaal Olympisch congres: 1925 Praag	1		
9 ^e Olympische Spelen: 1928 Amsterdam	34	C. Olympische Spelen 1928	
		9 ^e Olympische Spelen: Amsterdam 1928	36
10 ^e Olympische Spelen: 1932 Los Angeles	3		
Het internationaal Olympisch congres: 1930 Berlijn	1		
11 ^e Olympische spelen: 1936 Berlijn	14		
12 ^e Olympische Spelen: 1940 Tokyo- Helsinki	5		
De Olympische kampspelen: 1944 Grosz Born-Woudenberg	3		
50 jaar Jubileum Olympische Beweging: 1944 Lausanne	1		

Athene 1896, 1^e Olympische Spelen.
Zegels met **Links** vuistvechters en
rechts vierspan (quadriga)

Amsterdam 1928, 9^e Olympische Spelen. Zegels met diverse sporten